

K. VALDEMĀRA IELA 2A, RĪGA, LV-1050, LATVIJA. TĀLRUNIS +371 67022300, E-PASTS INFO@BANKLV, WWW.BANKLV

Rīgā, DATUMS SKATĀMS DOKUMENTA PARAKSTA LAIKA ZĪMOGĀ

Nr. 001-08.1.2/2023/8546

Uz 17.05.2023. Nr. 232.9/18/1-34-14/23

Latvijas Republikas Saeimas
Parlamentārās izmeklēšanas komisijas
priekšsēdētājam
V. Krištopanam
saeima@saeima.lv

Par informācijas pieprasījumu

God. V. Krištopana kungs!

Atbildot uz 2023. gada 18. maijā saņemto Latvijas Republikas Saeimas Parlamentārās izmeklēšanas komisijas vēstuli ar informācijas pieprasījumu par Eiropas Centrālās bankas (turpmāk – ECB) risku modeļa pārvērtēšanu, Latvijas Banka sniedz šādu informāciju.

Uz iekšējiem reitingiem balstīta pieeja kredītriska kapitāla prasību aprēķinam (turpmāk – IRB modelis) vai, kā minēts Parlamentārās izmeklēšanas komisijas vēstulē, ECB risku modelis, ir kredītiestādes izveidots iekšējais modelis, ar ko kredītiestāde aprēķina neparedzamiem zaudējumiem nepieciešamo kapitālu. Ar matemātisku riska modelēšanu tiek noteikta riska pakāpe, kas atbilst kādai iepriekš definētai reitinga klasei un kas ļauj kredītiestādei aprēķināt konkrētam kredītam nepieciešamo kapitālu.

IRB modeļu regulējums

Eiropas Savienības regulējums, t.i., – Regula (ES) Nr. 575/2013¹, kas labāk zināma kā CRR – (Capital Requirements Regulation; turpmāk – Regula Nr. 575/2013) paredz divas pieejas kredītriska kapitāla prasību aprēķinam – standartizēto pieeju un IRB modeli. Regula Nr. 575/2013 nosaka standartizētajā pieejā izmantojamās riska pakāpes atbilstoši darījuma partnerim, kuras kredītiestādei ir jāizmanto, nosakot nepieciešamo kapitālu. Izmantojot IRB modeli, kas salīdzinājumā ar standartizēto pieeju ļauj veikt uz risku balstītu kapitāla prasību aprēķinu, kredītiestāde samazina nepieciešamo kapitālu. Lai kredītiestāde varētu izmantot IRB modeli pašu kapitāla prasību aprēķinam, tai ir jāatbilst konkrētām Eiropas Savienības līmenī noteiktām regulējošajām prasībām un kredītiestādei ir jāsaņem uzraudzības iestāžu atļauja izmantot šādu modeli. Prasības IRB modelim ir noteiktas Regulā Nr. 575/2013 un vairākos citos dokumentos, kuri ir saistoši visām euro zonas kredītiestādēm un ir publiski pieejami.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0575-20230101>

IRB modeļu uzraudzības ietvars

Latvijas kredītiestādes, kurām ir atļauts izmantot IRB modeļus, ir sistēmiski nozīmīgas kredītiestādes Latvijā, un tās atrodas tiešā ECB uzraudzībā. ECB veido kredītiestāžu uzraudzības komandas, kuras sastāvā ir arī Latvijas Bankas (iepriekš – Finanšu un kapitāla tirgus komisijas) eksperti. Tāpat ECB veido komandas, kuras veic klātienes pārbaudes un kurās var tikt iekļauti Latvijas Bankas eksperti. Klātienes pārbaudžu laikā tiek pārbaudīta IRB modeļu atbilstība regulējošajām prasībām pēc izmaiņu veikšanas, kā arī tiek vērtēts, vai iespējams izsniegt atļauju būtisku izmaiņu veikšanai. Abas Latvijas sistēmiski nozīmīgās kredītiestādes ir Zviedrijā reģistrētu mātes sabiedrību meitas sabiedrības, un tās katrā no Baltijas valstīm izmanto mātes kredītiestādes izstrādātos Baltijas līmeņa modeļus. Šādā veidā abas kredītiestādes izmanto priekšrocības, ka IRB modeļi tiek faktiski pārvaldīti un attīstīti centralizēti, ekonomējot resursus. Ņemot vērā, ka abu kredītiestāžu galējā konsolidējošā uzraudzības iestāde, ņemot par pamatu valsti, kurā ir reģistrēts mātes uzņēmums, ir Zviedrijas uzraudzības iestāde, praktiski katrs lēmums, kas saistīts ar Latvijas nozīmīgajām kredītiestādēm, t.sk. par IRB modeļiem, ir kopīgs lēmums (*Joint decision*), kas tiek pieņemts, vienojoties visām uzraudzības iestādēm (ECB un Zviedrijas uzraudzības iestāde).

IRB modeļos iekļautie dati

Harmonizētās Eiropas Savienības IRB modeļu izmantošanas prasības paredz visu pieejamo un raksturojošo datu izmantošanu, kā arī to, ka šādiem datiem ir jāatspoguļo pilns ekonomiskais cikls. "Slikto gadu" ietekmi var samazināt, pievienojot IRB modeļiem datus par "labajiem" gadiem, bet tajā pašā laikā IRB modeļiem ir jāpaliek stabilam jebkurā ekonomikas ciklā.

IRB modeļu izstrādes un uzturēšanas process

Kredītiestāde izveido modeli atbilstoši noteikumiem (t.sk. iekļauj datus un informāciju par minimālo gadu tvērumu, kvalitātes prasībām, validācijas un atbilstības prasībām, iekšēja audita atbilstības prasībām, informācijas tehnoloģiju sistēmas prasībām, maksātspējas definīcijas prasībām). Pēc kredītiestādes pieteikuma saņemšanas ECB izskata pieteikumu un sniedz atļauju izmantot IRB modeli kapitāla aprēķinam, potenciāli uzliekot par pienākumu noteiktā laika posmā novērst identificētās neatbilstības. Modeļa izstrādes, validācijas, lietojuma dokumentēšanas, informācijas tehnoloģiju sistēmu izveides process, kā arī pārējie procesi, kas nepieciešami IRB modeļa atbilstošai izveidei un lietošanai, prasa laiku, kvalificētus speciālistus un resursus.

Ja IRB modeļa aktīva uzturēšana un pilnveidošana netiek veikta visā modeļa dzīves ciklā, tad ir nepieciešamas būtiskas IRB modeļa izmaiņas. Ikdienu IRB modeļu uzraudzība ir ECB pārziņa, bet saistībā ar IRB modeļu pārskatīšanu (izmaiņu veikšana vai paplašināšana) pieteikuma iniciatīvai ir jānāk no kredītiestādes, kas pirms tam jau ir veikusi plānoto izmaiņu aplēses un lūdz uzraudzības iestādei tās apstiprināt.

IRB modeļa izmaiņu izvērtēšanas procesa ilgums ir atkarīgs no tā, cik būtiskas ir plānotās IRB modeļa izmaiņas. Vispirms kredītiestādei ir jāveic priekšdarbi, kas saistīti ar IRB modeļa izmaiņām, jābūt gatavai iesniegt nepieciešamos dokumentus ECB, kā arī jābūt gatavai ECB pārbaudei. Kredītiestādei nepieciešams laiks šim procesam ir tieši saistīts ar plānoto izmaiņu apjomu un tai pieejamajiem resursiem. Savukārt ECB pārbaudžu plānošana notiek regulāri, pusgadu pirms katra kalendārā gada sākuma. ECB veic atkārtotu IRB modeļa atbilstības izvērtējumu un atļauj turpināt tā izmantošanu (bez

papildu nosacījumiem vai ar tiem) vai lemj par atļaujas atcelšanu (rupju un ilgstošu pārkāpumu dēļ). Uzraudzības darbības notiek pēc koledžas principa un pēc ECB pārbaudes veikšanas tiek gatavots lēmums un rezultāti saskaņoti ar Zviedrijas uzraudzības iestādi.

IRB modeļa uzturēšanas izmaksas

Veicot IRB modeļa izmaiņas, izmaksas ir abām pusēm – gan kredītiestādei, gan uzraudzības iestādēm. Uzraudzības iestāžu IRB modeļu uzraudzības izmaksas ir iekļautas uzraudzības kopējās izmaksās, un papildu samaksa par IRB modeļu izmaiņu izvērtēšanu netiek prasīta. Kredītiestāžu izmaksas nav iespējams aplēst, bet tās būs proporcionālas plānoto IRB modeļu izmaiņu būtiskumam. Tomēr, izmaksas ir būtiski mazākas nekā IRB modeļa rezultātā iegūtās samazinātā kapitāla prasības priekšrocības.

Atbildot uz jautājumu par to, vai IRB modeļu pārveide novedīs pie aktīvākas kreditēšanas norādām, ka to nevar apgalvot, jo IRB modeļu rezultāts nav būtiskākais faktors kredītiestāžu kredītu cenošanas modeļos. Kredītiestādēm, kuras izmanto IRB modeļus, ir būtiska pozīcija relatīvi mazā tirgū, un **IRB modeļu izmantošana samazina nepieciešamo kapitālu attiecībā pret kredītportfeli un līdz ar to samazina kredīta izmaksas**, salīdzinot ar situāciju, kad tiek izmantota standartizētā pieeja kredītriska kapitāla prasību aprēķinā. Rezultātā modeļu optimizācija varētu nozīmēt gan lētākus kredītus, gan uzlabotus peļņas radītājus, bet tas ir atkarīgs no konkurences un akcionāru stratēģiskiem plāniem.

ECB jau vairākus gadus turpina IRB modeļu prasību vienkāršošanas iniciatīvu, kas paredz kredītiestāžu sadarbību un koncentrēšanos uz nozīmīgākajiem IRB modeļiem, atsakoties no mazāk svarīgiem un neefektīviem modeļiem, tādējādi samazinot ne tikai izmaksas, bet arī padarot to pārraudzību efektīvāku.

Ar cieņu

**ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU
ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU**

Latvijas Bankas prezidents

M. Kazāks